

KIRKEN PÅ LANDET + DIAKONI – opsummering af nogle indtryk og ideer

I. HVAD HANDLER DET OM?

Anledningen til dette notat er en opfordring til at komme og fortælle om kirken på landet og diakoni på en temadag 29.10.15 for frivillige i L-F Stift arrangeret af Stiftets diakoniudvalg. Mødet blev udsat men jeg har benyttet lejligheden til at samle nogle tanker om emnet i et notat. Det bliver i den anførte rækkefølge. Jeg vil trække på og egne og andres tanker, erfaringer og undersøgelser, og særligt om diakoni vil jeg introducere en ny undersøgelse fra i år og lægge op til gruppedrøftelse af nogle spørgsmål, der er formuleret på grundlag af rapporten om undersøgelsen.

Mei Petersen ville medvirke med sine erfaringer om diakoni. MP er velkendt hernede som konsulent fra Samvirkende Menighedsplejer med diakoni på Lolland-Falster som arbejdsområde. Mei har bl.a. opnået gode resultater med et ferieprojekt for trængende familier, der også har hjulpet familier fra Horbelev og Falkerslev sogne, se afsnit III,A..

Jeg er medlem af Horbelev MHR i tredje valgperiode, og er næstformand. Desuden er jeg engageret i emnet som medlem af en arbejdsgruppe om Kirken på landet, der blev nedsat for tre år siden af Lolland Falster Stift, Grundtvigsk Forum i Vartov og Folkekirkens Udviklings- og Videncenter i Løgumkloster og andre steder. Hovedformålet var at belyse de særlige vilkår, der gælder for landkirker, til forskel fra bykirker. Det betyder at landkirkers betydning ikke skal vurderes ud fra de samme forudsætninger som bykirkers, de skal ikke drives og støttes, måles og strukturplanlægges ens, men hver kategori skal vurderes og behandles med hensyntagen til de særlige forhold, der adskiller brugerne og brugen af dem. Hvorfor nu det, er det ikke det samme der foregår i alle kirker? Jo, ganske vist er budskabet det samme i alle folkekirker, det er samme surdej, men alligevel smager brødet jo ikke ens. Mange kokke medvirker, hvad enten vi er kirkegænger, korsanger, medlem af menighedsrådet eller præst, kirkesanger og graver. Det tager tid med at brødet skal hæve og bages og der er både en sult efter velfungerende netværk og en åndelig sult at mætte.

Arbejdsgruppen skulle klarlægge landsbykirkernes særlige forhold. Det førte til at vi forberedte en konference i marts 2014, der blev afholdt i Løgumkloster for ca. 50 repræsentanter og nøglepersoner fra administration, kirkeliv og foreninger og med foredragsholdere fra ind- og udland. Emnet blev belyst alsidigt og der var stor opbakning til at kirker på landet er som en truet dyreart. Men kirkerne skal ikke fredes men tværtimod blive rustet til at udfylde en tidssvarende bredspektret plads som et åndeligt og kulturelt samlingssted i nær kontakt og udvikling med tiden og lokalsamfundet, baseret på forkyndelse og samarbejde og forankret i levende traditioner. Programmet rummer foredrag, drøftelser ind imellem og workshops.

II. KIRKEN PÅ LANDET, PROBLEMER OG MULIGHEDER.

Gå ind i en kirke på landet en søndag, når den summer af liv, der er kommet mange, det er en af kirkens festdage, der er måske høstgudstjeneste med en af graverens smukke udsmykninger med blomster, frugter og korn, måske er der også barnedåb med mange dåbsgæster. Der er præludium fra orglet og korsang, en varm velkomst og god støtte til salmesangen. Korsangerne er kendte lokale frivillige.

Centrum er prædiken og altergang, måske gående altergang fordi der er mange i kirke, så der er liv og bevægelse i rummet. Til sidst lyser præsten velsignelsen og nogle går hjem, andre får kirkekaffe og snak undervejs.

Et andet scenarie er at der kun kommer to i en kirke en søndag formiddag. Der er intet kor men som altid kirkesanger. De to er lidt beklemte over, at der skal holdes gudstjeneste for dem alene. Der er måske fremmed præst eller første varme sommerdag eller det er et lille sogn med få kirkeinteresserede. Alligevel kan det blive en dejlig oplevelse, hvor de der er der er godt tilpas.

I begge tilfælde holdes der gudstjeneste. I andre tilfælde er der måske messefald, fordi der slet ikke kommer nogen. Det kan være et udbredt problem i yderområder, der er tyndt befolket, Det kan skyldes så mange ting, forhindringer i tidens almindelige fremmedgørelse over for kirken, virker måske mest uoverkommeligt for de involverede.

Men pludselig kan der ske noget i vores og kirkens indbyrdes liv - en fælles begivenhed eller en personlig - så kirken får en chance for at vise hvad vi ikke vidste - vi kommer til den og får lukket op for den tro og fordybelse, der kan blive både anker og kompas, trøst og ja til ro og fordybelse i al rastløsheden. Eller der sker noget i tiden, der aktualiserer kirkens budskab, og kirken har en heldig hånd med at arbejde med gode initiativer. Der er i tiden en renaissance i mentaliteten hen mod større optagethed af religion, både kristendom og forskellig former for spiritualitet. Vi er således pt. i Horbelev og Nykøbing med i et projekt "Sognelæringsnetværk", se også afsnit V, B. Der deltager præsten og nogle medlemmer af MHR. et i samtalerunder med indbudte personer, hvoraf nogle er kristne og andre tror på andre slags spiritualitet. Vi lytter til hinanden og bliver måske klogere og går med eller ændrer noget.

Ved at involvere sig og tage medejerskab i kirkens liv, kan der ske noget afgørende.

Vi kan alle tage del i det almene præstedømme. Som Luther sagde, er alle døbte præster, dvs. at hele menigheden har (med)ansvar for forkyndelse, oplæring og kirkens ydre ordening og præsten er kaldet til at forkynde evangeliet og uddele sakramenterne

Og hvad er det så vi kan gøre ved det ansvar?

III. INDSKUD: HVORDAN MÅLES KIRKENS VÆRDI?

Vi skal bruge tid og opmærksomhed på at sørge for liv og vækst i fællesskabet i lokalsamfundet og kirken, hvis vi mener at der er noget at hente for os i det nære samfund og kirkens fortællinger -ikke tællinger! Og der er temmelig mange der mener, at kirken er værd at have i nærheden. På landsbasis er der ca. 80% af danskerne der er medlemmer af folkekirken, 70% døbte og konfirmerede og tæt på 90%, der vælger at blive begravet kirkeligt. Disse gennemsnitlige "markedsandele" trækkes op af befolkningen i provinsen og ned i storbyerne. Andelene er gået jævnt ned ad bakke siden 70'ne, hvilket tilskrives stigende individualisme og multireligiøsitet og stadig større mangel på fællesskab omkring sognet og kirken.

Her er det overvejende den sidste årsag, fællesskabet, der skal diskuteres som en faktor, der har særlig betydning for landområderne og konkret skal påvirkes dér. Derimod må Indflydelsen fra de to førstnævnte faktorer afklares mere generelt som en del af senmoderniteten. Det gælder både individualismen, der udvikledes fra det 18.-19. århundrede, og multireligiøsiteten, der kom til udfoldelse fra det 20. årh. sammen med globaliseringen og kommunikationssamfundet.

En anden markant tendens afspejler sig i at der kun er 35% vielser, som er kirkelige, hvilket hænger sammen med den frigørelse af kærligheden og seksualiteten, der også kom i det 20. årh. som del af moderniteten, og som er medskyldig i det boom der er i skilsmisser og singlekultur.

Hvordan måles værdien af tro? Skal man nedlægge kirker og lægge sogne og MHR sammen som led i den almindelige rationalisering og centralisering i samfundet? Eller er det værdt at investere penge og kræfter i at opretholde kirkelig dækning i tyndt befolkede egne i højere grad end gennemsnitstal for befolkningsunderlag og gudstjenestefrekvens tyder på og hellere udvikle og støtte de selvstændige menighedsråd og lokalt samarbejde? Fra finansministeriet og kirkeministeriet tænkes alt for meget i markeds- og mængdekategorier og erhvervsmæssig management og effektiv resultatstyring. Økonomiske prognoser og argumenter, bliver - som en skrue uden ende – afgørende for om kirker skal opretholdes, sogne skal nedlægges og præstestillinger skal genbesættes.

Det bliver som i Skat, at hovedløse nedskæringer gør at andre løber med profitten, her at andre slags tro, eller ingen tro, vinder frem.

Der nedlægges kirker i Kbh. under stor ståhej. På landet er det mere salamimetoden der benyttes. Den forfornævrende berygtede kirkeminister Manu Sareen mente, at 200 små sogne skulle undersøges nærmere, og kirkerne eventuelt lukkes. 24 af kirkerne var på Lolland-Falster. Affolkning er selvfølgelig et alvorligt problem, også her, men det er ikke nogen naturlov at en livsnerve i samfundet skal skæres over pga. en fantasiløs numerisk tælling.

Tal kan være gode nok at betjene sig af, men de skal suppleres med en vurdering af tilslutningen til andre aktiviteter og af de bløde værdier, der ikke kan måles.

Det er nødvendigt at indføre kultur og fælles åndelige ressourcer, omsorg og forpligtelse over for hinanden som værdier, kirken står for og skal vurderes på. Det giver perspektiv både til den enkelte og til fællesskabet og hører med til at bo på landet – sammen med infrastruktur og telekommunikation, idrætshal, børnehaver, skole om muligt og forsyning med el, vand, dagligvarer mv.

Nogle få eksempler:

Hvordan vægtes engagement, sorg, glæde, fællesskab og velsignelse i højtiderne. Tænk engang på dem der mangler det, ville du være i deres sted og ville du savne det? Eller har du det inden for rækkevidde og skønner du på det? Sæt kryds på en skala fra 1 til 10.

Hvad er betydningen af en dåbssamtale, en konfirmation for den unge og hans/hendes familie, eller en værdig og kærlig afsked med en nærstående, der er død? Hvad betyder en samtale i en svær situation med en præst, vi kender og måske er fortrolig med, hvis vi er forældre til et dødssygt barn, er en længstlevende ægtefælle, med i en sorggruppe osv.?

Hvad hjælper diakoni udført af frivillige, og hvad gør hjælpen ved hjælperen selv?

Hvordan måles den betydning, som 1000 års levende kirke tradition og kulturarv på et sted og måske generationers familietilknytning til det kan have for tilhørsforhold, religiøsitet ved netop brug af denne kirke? Det vægtes i langt højere grad på landet end i byen, uanset at det måske ikke afspejler sig så meget i

kirkegangen som på mange andre måder. Det er ikke alt der kan tælles, der tæller, og det er ikke alt der tæller, der kan tælles!

IV. HVAD GØR VI? Nogle erfaringer fra Horbelev.

Vi kan vise at vi gerne vil være med på vognen og støtte vores kirke, så den ikke bliver et dødt monument uden liv men en "kirke på fødder" (billede vises) – et fællesskab mellem præst og os andre om at dyrke Gud, der præges af de kirkeinteresserede og aktive kirkegængere med basis i den faste menighed. Kirke vil vi *have* men ikke *være*, hedder det. Men vi er alle del af kirken og som sådan medansvarlige for dens trivsel. (Jf. Carlssons stenhugger).

Alle der kommer til gudstjenester og andre tjenester er medvirkende, nogle bidrager som frivillige med sang, oplæsning mv., andre er engageret med i særlige arrangementer eller deltager stilfærdigt som kirkegænger, synger med osv. Der er noget for alle.

I en kirke i nærheden er det et ønske at ingen der kommer i kirken går derfra uden at have fået en opgave som frivillig i arbejdet i kirken. Hos os kan de, der kommer i kirken blive spurgt ad hoc, fx om de vil være med til at læse et stykke fra Bibelen op til de ni læsninger, eller det kan være en anden naturlig anledning eller et ønske fra den pågældende, der gør en forskel, som fx et af kormedlemmerne der efter aftale har vævet en alterduk til det nyrestaurerede alter.

Kirken står både for at være opadvendt, udadvendt og bevægelig, den vil møde os og bruges til hverdag og fest, hvis vi vil! Det er et godt signal at Horbelev Kirke efter at være restaureret i 2014-15 er blevet "vejkirke" – dvs. den er åben for besøg i dagtimerne og signalerer at den er der, lige på vejen.

Hele livet i kirken og deltagelse fra lokalsamfundet har afgørende betydning, jf. det sagte om medejerskab. Der er fx mange steder babysalmesang, som mange unge mødre gerne vil deltage i, spaghetti- og konfirmandgudstjenester mv. for unge med familier og – mere til eftertanke – aftengudstjenester med musik og meditation. Kirken er i bedste fald fuld af musik, med salmesang fra de fremmødte og korsang fra det lokale Horbelevkor – på 25 sangere, når vi er fuldtallige - til festdage og større gudstjenester eller til særlige musikgudstjenester og koncerter med spillemænd og klassisk eller rytmisk musik og sang, der passer til kirken. Den er på landet koncertsal, den bedste i byen, og fungerer som forsamlingshus sammen med en konfirmandstue eller et sognehus. MHR'et har musik som højt prioriteret målsætning. Det er tankevækkende at et kirkekor er kaldt kongevejen til frivillig indsats.

Kirken kan gøre meget for at koordinere sig med de lokale begivenheder. Fx som juletræstænding med børn og voksne, der får gode ord i kirken og fakler at gå ud af kirken med i mørkningen, eller som til fastelavn, hvor kirken måske kan fyldes med trolde, engle og batmen med forældre på vej til at slå katten af tønden i Landsbycentret.

Andre mødes til en foredrags- eller debataften, der måske er arrangeret i et fælles sognesamarbejde. Kirken har med mindre held været involveret i landsbyens sportsuge med højtidelighed og gang- og sanglege men markerer altid med god tilslutning sommer-festivalen i Landsbycentret, der i Horbelev begynder med musikgudstjeneste i natkirke aftenen før eller en teltgudstjeneste en af dagene i centret.

Samarbejdet med lokalsamfundet er af afgørende betydning. Det giver sammenhængskraft og gør at selv i landsbyer, hvor skolen er nedlagt, der kan kirken have konfirmandundervisning mv. og minier og være et af

de naturlige mødesteder, der er med til at stimulere lokal tilknytning og bosætning fremfor fraflytning. Siden 2009 er Horbelev fx vokset med 37 tilflyttere, og der er kommet lys i alle vinduer på hovedgaden. En landsby kan miste sin skole og mange forretninger og alligevel have købmand, sportshal og kirke, men hvis også et af de tre steder forsvinder, er det et voldsomt tab.

Man kan i stedet for skolen satse på at den bliver et kulturcenter med et lokalråd, hvor det og kirken gensidigt støtter hinanden. Et sådant mødested giver mange muligheder. Hos os er den gamle kommuneskole blevet købt for lokale andele suppleret med fondsmidler. Den blev forsøgt genoplivet som privatskole men er nu – med en enestående indsats - blevet byens og oplandets **Landsbycenter**, jf. VIII,A. Der fungerer som beboerhus og aktivitetscenter, og fantasien kender ingen grænser for udnyttelsen af det. Det hele ombygges i vinter for 8,5 mio. – noget af en saltvandsindsprøjtning!

Centret giver nu plads til en genbrugsbutik, Ting og Sager og meget andet såsom amatørteatret HAT, der har både revy og dilettant – en forestilling er opført i samarbejde med kirken. Der er motionscenter, petanquebane, billardlokale, landsbycafé til møder, bl.a. de der afholdes af Seniortræf hver 14.dag. Og der har været et sangkor for børn og unge, som desværre ikke kunne blive ved – det var for krævende at fastholde de unge. Men en gang om året afholdes en Horbelevfestival med musikscener og boder, hvor også mange unge kommer.

Kirke, sogn og MHR, der er selvstændige, skal man sidst af alt give slip på. Det ligger lige for, mens tid er, at opbygge forøget samarbejde mellem MHR'ne, fx med personalesamarbejde fremfor udlicitering af opgaver. Vi kan også med god rådgivning fra stift og provst, MHR-forening, Samvirkende MH-plejer - og måske er der andre muligheder? – få en specialiseret sagkundskab, som små menighedsråd ikke kan opbygge alene. I Horbelev trækker vi fx på den samme regnskabsfører som 6-7 andre sogne, og vi har graversamarbejde med det andet sogn i pastoratet. Hvis sogne er meget små og uden gejst og tilstrækkeligt fællesskab kan smertegrænsen for selvstændighed blive nået. Det må overvejes og forberedes grundigt at etablere ét pastorat med flere små sogne, gerne med selvstændige MHR, der holder fællesmøder om større beslutninger, eller om nødvendigt for rekrutteringen med ét større repræsentativt MHR.

Se afsnit VI om engelske og danske erfaringer med sammenlægning, bl.a. fra Bjerringbro, VI,G.

Det er en gevinst for ethvert lokalsamfund af en vis størrelse at have et lokalråd eller noget tilsvarende, baseret på tilslutning fra foreningerne og de demokratisk aktive, der støtter og tager lokale initiativer. Hvis det ikke findes må MHR'et som det eneste offentlige demokratisk valgte råd på græsrodsniveau, der er tilbage, tage ansvaret for at samle de lokale kræfter, jf. afsnit VII om Interessegruppen.

Vi må på landet være fælles om at holde den lokale netværksgrøde i kog. Lokalsamfundet er sårbart uden fælles ansvarlighed.

Der er hjælp i vente:

Der er ved en 4-årig bevilling fra kirkeministeriet oprettet en ny central rådgiverstilling som inspirator og vidensudvikler i FUV – Folkekirkens Udviklings- og Videnscenter – til gavn for landkirkernes selvstændighed, netværksdannelse og ideudvikling. Der er store forventninger til, at den vil blive en katalysator for idéudvikling i arbejdet for livet i og omkring landkirkerne, jf. også VI,E,3.

V. NOGLE TANKER FRA KONFERENCEN OM KPL, marts 2014

Disposition: Først kommer et resumé af konferencens indledende indlæg (A), så indlæg om tro i praksis (B) og om struktur og netværk (C).

Allerførst: Konferencen var vellykket og markerede et vendepunkt for den officielle interesse for kirken på landet, både for ministeriet og menighedsrådsforeningen.

Der er senere med disse som forandringsagenter igangsat flere undersøgelser af kirkelivet med en bredere belysning af vilkårene end hidtil, se afsnit VI. De vil også være et udgangspunkt for at se med friske øjne på landkirkers trivsel og betydning.

A. Indledning.

Hvordan kan erfaringer med troens liv og vækstbetingelser være inspirerende for opgaverne nu, set på baggrund af samfundsudviklingen og folkekirkens muligheder. Der er kommet en ændring i mentaliteten i den nuværende postmodernisme. Landkirkerne er de bedste laboratorier for anvendt tro heromkring. Er der nytænkning at arbejde med her?

Jeg vil først vise et billede af kirkens hovedopgaver, hvor det traditionelle firkantede billede af dem udvides til en femkant, som jeg synes er mere dækkende:

(GUDSTJENESTE/
Forkynde/Deltage)

(UNDERVISNING/læring/
Learning by doing)

(DIAKONI/Tjene hinanden/
Etablere netværk)

(MISSION/
Stimulere trospraksis)

(LOKALSAMFUND/Bæredygtighed/
Sammenhængskraft) *NYT HER*

- 1) **Hans Vium Mikkelsen**, leder af FUV, indledte konferencen med at fastslå, at det ikke drejer sig om romantik men om differentieret tænkning om landkirkerne. De skal både forkynde og deltage i samfundet. Vi er med på banen, ligeværdigt og også offensivt.
- 2) **Birgitte Møldrup**, tovholder i arbejdsgruppen, præsenterede arbejdsgruppen, sagde at k. p. l. er en stor ressource, ikke bare til pynt men "bygget af levende stene".
- 3) **Steen Skovsgaard**, biskop og sammen med Grundtvigsk Forum og FUV en af initiativtagerne til arbejdsgruppen, brugte bl.a. orkesteret på Titanic som billede på at lovsangen i hvert fald skal være det sidste, hvis landkirkerne er en synkende skude. Titanic blev senere bjerget af adskillige deltagere som et alt for negativt billede.
- 4) **Karen Klint**, dengang formand for folketingets kirkeudvalg, anførte at det ikke kun er højmesseren der tæller. Hun betonedede betydningen af et engageret personale, af kirkegården som mindelund og ligesom kirken bærer af traditioner og slægtshistorier. Kirken står for modtagelse af mange nye borgere og for andre skelsættende begivenheder i livet. "I skal prale lidt af jer selv og jeres bidrag til sammenhængskraften på landet", sagde hun.

5) Session nr. 1, Arbejdsgruppens indledende oplæg.

Birgitte Møldrup påpegede at de to slags folkekirker har forskellige vilkår, eksempelvis for diakoni og sammenhængskraft i lokalsamfundet, og derfor også forskellige læringsstile, udtryksformer og aktører, noget provstier, stifter og ministerium skal tage hensyn til.

Kirkens diakonale vinkel på lokalsamfundet vokser i betydning. Den behandles senere særskilt, jf. afsnit VIII, hvor det fremhæves at den er mere uorganiseret end socialforvaltningernes opgaver, den er ikke en konkurrent hertil men er med mere opsøgende, stilfærdig hjælp og netværksdannelse præget af samvær og mentale præmisser i forhold til systemverdenens mere ydelsesmæssige betingede, afmålte holdning.

Holger Villadsen nævnte sondringen mellem **synagogekristne**, der ofte går i kirke, og **tempelkristne** der sjældent gør det. Det kunne være et mål at opgradere de sidstes kirkegang fra ca. 2 til 4 gange. Den tid er jo for længst forbi hvor Danske Lov bestemte, at alle folk skal gå i kirke hver søn- og helligdag. Folk er ofte for passive og forholder sig observerende til gudstjenesterne. Der kunne skabes større interesse ved at lægfolk medvirker ved gudstjenesterne, fx ved oplæsninger, værtsroller og som sangkor, som med rette er kaldt kongevejen til frivillig medvirken.

Argumentet med at spare i tyndt befolkede områder ved at lade dem få mere spredt kirkelig betjening da mobiliteten alligevel er stor modsiges af lokale målinger, der viser at udtyndet kirkelig betjening og lokalt mere spredt ansvar ofte, men ikke altid, giver **mindre kirkelig brug**.

Det hele sættes i relief af at der bor lige så mange mennesker på landet nu som i middelalderen og i reformationstiden!

Christina Rygaard Christiansen talte for at skabe en mere positiv diskurs om KPL og en **rød tråd** (mere herom afsnit IX), som kan give kirken robusthed der rækker ud over det strukturelle. Struktur må komme efter indhold, tro og teologi, så den ikke bliver afgjort af praktisk ateisme og økonomi. Devisen **one size fits all er forkert**. Det er frugtbart at skabe et netværk, skabe eksistensforståelse og materiale der styrker kirkelivet.

Med en omskrivning af Mark Twain kan man sige at alle taler om de tomme kirker på landet, til sidst må vi måske tage derud og se, om der er nogen der bruger kirkerne.

Vi skal tænke nyt og gøre det sammen, bruge netværk – det er ifl. Einstein idioti at gøre det samme hver gang og forvente at der kommer noget andet ud af det.

Vi må være tålmodige med at se resultater. Det er som sneglen under rosenhækken i H. C. Andersens eventyr: "Vent til min tid kommer, sagde den".

Der skal oprettes en **central rådgiverstilling**, jf. foran III og VI,E,3. Den vil få betydning ved både at arbejde med på større fordybelse, vidensdeling og på dannelse af netværk med entusiaster og mellem de forskellige aktører i kirkelivet.

Biskop Marianne Christiansen tilsluttede sig under diskussionen at selvrespekten skal styrkes og tilføjede at det spiller ind at samfundet er segmenteret.

Hans Vium Mikkelsen støttede ideen om joint venture.

B. TRO I PRAKSIS. Hvad betyder troen i denne sammenhæng, hvad siger Bibelen og erfaringerne?

1) Session 2, Leslie Francis, professor ved University of Wales, talte om **discipelship** (discipelskab eller følgeskab, anvendte trosressourcer), som er at følge Kristus, på en lærende og ledsaget rejse. Han omtalte det i flg. 5 hovedpunkter:

1) Ledsaget rejse, 2) Høre historien/bruge skriften, 3) Se holdning og aktiviteter i fortællingerne og omsætte dem i praksis, 4) Dele discipellivet med afkald på egen behovsopfyldelse og øje for andre, 5) Uddannelse og oprettelse af discipelskab.

Alle punkter er lige vigtige, "ledsaget rejse" er dog særligt i centrum for diakoni (herom senere afsnit VII). Discipel- eller pilgrimskirken lægger desuden vægt på at arbejde med erfaringsbaseret netværk af læringsgrupper, hvor man er i tæt dialog.

Andre råd fra Francis var at engager sig i de **sekulære strukturer** med fantasi, at uddanne lægfolk, at have en tjenende, inkluderende, udførende og samarbejdende kirke.

Meget af det her er kendte træk fra den danske kirke, men vi er tilbageholdende med at være åbne om tro, vi mangler sikkert også mange gange sprog for tro. Det er i høj grad fremhævet i dette engelske foredrag, at trospraksis er en vigtig faktor, tro er en vigtig drivkraft i arbejde og omgang med andre.

Af eksempler fra "troslaboratoriet" i Horbelev kan nævnes *bibelmeditation - møderække med meditation og samtale om evangeliernes fortællinger, evt. en kommende søndags tekst, *meditationsgudstjenester med ledende ord og musik, *sorggruppe og selvfølgelig manges individuelle *samtaler med præsten – et stærkt vitamin i kirkens rejsekost, film og drøftelse vedr. religiøst emne. Noget der har beskeden tiltrækning men dyb betydning, når det fungerer. Endelig må nævnes **sognelæringsnetværk**, se næste side og VI,E,III.

Workshop 5, Discipelskab – et fremmedord i dansk kirkeliv eller vejen frem?

Ved Leslie Francis og Christina Rygaard.

Der var skepsis over for at folk vil tiltrækkes ret meget af tilbud om et forløb i discipelskab, fx ved forslag om at *tilbyde inspiration til en ritualisering af kristendommen i hverdagslivet, *udruste os til at bidrage til kirkens liv og *gå sammen om at udforske, hvad troen betyder og hvordan den leves ud.

Behovet for troens ressourcer må imødekommes hvor det er. Vi må være medvandrere og vedkende os kirkens sårbarhed, den er sammensat og båret af deltagelse og stadig fornyet inspiration. Der skal være frimodighed i samtalen omkring det. Den enkelte må have et trosberedskab og styrkes i at indse, hvordan vi kan fremelske det kristne vækstlag i og mellem os og bidrage til kirkens liv.

Vi skal ikke kun være kirke for nogen men især arbejde med, hvad det betyder at være kirke sammen med nogen. Der blev stillet det spørgsmål, om kirken måske ikke så meget skal lede og lære i denne proces som at skabe rum til den og facilitere den?

Det er en særlig udfordring til denne afklaring af troens betydning at der eksisterer mange former for spiritualitet, som ikke svarer til den kristne spiritualitet og tro, endside dens dogmer. Folketroen knopskyder i vores postmodernisme med udtryk for det, der med et slagord er kaldt google-buddhisme. Der er, med hjælp af "Folkekirke og Religionsmøde", over hele landet i 2014-16 etableret

sognelæringsnetværk, jf. VI,E,3. med lokale dialogmøder mellem folkekirkekristne og dem, der mere er optaget af grænsespiritualitet. Formålet er at blive klogere på mulighederne for at sammenholde de forskellige syn på kirkens rolle.

2) Tine Lindhardt, "Land land land, hør Herrens ord" (Jer 22,22)

TL, biskop på Fyn, holdt foredraget og argumenterede for, at kirken skal være hvor folk bor, også på landet. Det er et gennemgående træk mange steder i Bibelen, at ordet kommer og bliver hørt overalt hvor der er brug for det, og det skal have **frit løb** mellem os. Jesus går rundt mellem by og land, ikke mindst landet, og han krydser grænser, jf. fortællingen om den samaritanske kvinde. Paulus er rundt mange steder og er i fare både i byer og i ørkener og på havet, jf. 2. Kor. 11,26. En broget menneskemængde samles omkring Jesus på et bjerg. De får en "himmerigsmundfuld". Ørkenen er tegn på Guds nærvær i fraværet, gennem fordybelse og væren-for-sig-selv.

Ørkenen er soningens sted, lutringens og mulighedernes sted. Det er stedet hvor Gud er og bespiser sit folk, jf. Markus 6, 30 ff., og de sætter sig i det grønne græs, som er et billede på Gud. Der er gode betingelser for at være tæt på Gud i stilheden på landet. TL foretrak ørkenbilledet fremfor Titanic. Det littede en smule på undergangsstemningen.

Vi har brug for at gå i kirke. Luther påpeger det kraftigt, jf. hans bekymring for blot at lægge en flig af frelsen i menneskets egen hånd. Vi kan ikke sige os selv at vi er elsket og tilgivet, det må komme fra Gud.

"Hvor to eller tre er forsamlede i mit navn, der er jeg midt iblandt dem", Mt 18,20. Også et apropos til kirketællinger, jf. III.

Det suppleres af Grundtvigs ord om at, **ikke uden menighed** giver det mening at tale om en kirke. Det står måske ikke så galt til, som det sommetider lyder, når kirketællingerne siger, at alle folkekirkemedlemmer i et dansk sogn gennemsnitligt er gennem kirken 2 x i et år, men i landkirker 4,3 x på et år.

Det er en almindelig erfaring at det, der er tæt på os det falder vi indenfor, det der er længere væk det bliver et projekt. Sådan er det med ens bager og købmand og i ens egen nær-kirke. Nogle ting er det mere naturligt at lave i sin egen kirke, det er fx diakoniens basale vækstbetingelse.

Det er alle steder vigtigt at styrke betingelserne for at få ordet ud. Vi forkynder ikke livet på dødens vilkår men døden på livets vilkår.

Kirken er opstand mod døden på kirkegården: Sl 23: Gud dækker bord for øjnene af vore fjender. Kirken på landet er og skal være en **rydning** i samfundet af håb og opstandelse. Derfra kan hele kirken fornys.

Konklusion: Et engageret MHR bidrager til sognets sammenhængskraft og medvirker til at **inddrage beboerne** gennem samarbejde, ideudvikling og koordinering af aktiviteter, give plads til fællesskab fx ved at etablere en skurvogn til samlingssted for unge, animere til diakonalt arbejde. Ressourcer kan måske udnyttes ved at krydse grænser i samarbejde mellem sogne.

Det er vigtigt at holde gudstjeneste hver søndag, uden fast praksis kan man lynhurtigt vænne folk fra at gå i kirke.

3) Marianne Jelved, daværende kultur- og kirkeminister, har haft en møderække med 14 MHR og sagde, at vi altid i Danmark har haft brug for at sidde omkring et bord og se hinanden i øjnene for at træffe beslutninger. Vi skal blive ved med den gode samtale, hun vil selv ud i sognene og citerede Hørup: "Den der vil handle på torvet må døje landevejens støv."

Vi skal indse at der er nogle svage steder og huller i kirkelivet, særlig på landet, de skal have særlig opmærksomhed og støtte. Men ikke opgives som "udkant".

Jelved nævnte mange selvoplevede eksempler på levende menigheder og lokalsamfund i hele landet. Hun var meget positivt indstillet over for landkirkers og landsogns vilkår og var senere afgørende for, at der kom den nævnte fireårige særbevilling til en rådgiver for at styrke landkirkerne, jf. afsnit IV ovenfor. Hun opfattede sig som kultusminister og betonede den nære sammenhæng mellem kirke, kunst og kultur.

C. STRUKTUR OG NETVÆRK

1) Session nr. 2, Jill Hopkinson, Ressourcer og netværk til at vedligeholde og udvikle kirken på landet – teori og praksis fra England. JH er Dr. And National Rural Officer tilknyttet The Arthur Rank Center for kirkeliv i landområder.

www.arthurrankcentre.org.uk ligger i Warwickshire nær Birmingham og er tilknyttet The Archbishops mission and public affairs division. Det står for forsyning med ressourcer og netværk for at opretholde og udvikle teori og praksis for kirkerne i landsbysamfund. Herved forstås landsbyer på mindre end 10.000 indbyggere, de har 14.000 kirker eller 64% af alle Englands kirker. Af dem hører 10.000 til den anglikanske kirke. 18% af befolkningen bor på landet, andelen vokser. Centeret har 7 ansatte.

Centeret har fem ambitiøse mål for mission (om en mere forbeholden indstilling til mission i dansk sammenhæng, se VII,D):

At oplyse om gode nyheder fra kongeriget (good news from the Kingdom – hvad det så står for?), at give dåbsoplæring og næring til nye troende, at give svar på folks behov, at omforme og justere samfundets strukturer, at skabe og forny verden mht. kirkens liv og livet på landet.

Nogle forskningsresultater: Kvinder i kirkelivet har multifunktionelle roller, tros-frivillige hører til de bærende kræfter, de har samtidig roller i lokalsamfundet, grænserne mellem kirke og samfund er ofte uklare, kirken udgør en del af livet på landet. Alt det er, umiddelbart set, velkendte træk fra os.

Motivation: Engagement udspringer af spirituelt liv, tro, social forpligtelse, glæde ved at være frivillig, "det er bare en del af at bo her", aspekter af ordenssans.

Det er vigtigt nøje at være opmærksom på de forskellige roller i lokalsamfundets liv og kirkelivet.

Livet i og omkring kirken er også en base for mission, i bred forstand, fsv. de der er involveret i arbejdet er fælles om at dele Gud og heri skal også "hemmelige vidner" understøttes i at blive bevidste og vidende.

Der er nogle steder i England en tradition med at Josef og Maria går rundt til hvert hus i landsbyen for at indbyde til julegudstjeneste i kirken. Initiativet er groet frem i tilknytning til små tøj-æbler.

Visse steder er der udvidet brug af kirken som officiel multifunktionel bygning, fx afholdes der lokalt marked på gamle bænke og der er lokalt postkontor.

Om at lukke kirker: Vi ønsker i England ikke at gøre det men spørger hellere, om der er blot tre damer involveret i lokale aktiviteter. Vi tilstræber at løfte byrden med administration fra de små kirker. Det kritiske punkt er om folk vil beskæftige sig med Gud og lovprise ham. Alt i alt er mantraet for den lokale kirke på landet at *lovprise Gud/holde gudstjeneste, *få nye disciple/udøve mission, *transformere samfund/være katalysator i lokalsamfundet.

Workshop 4: Hvad har vi brug for af netværk som landkirker?

Ved Jill Hopkinson og Birger Nygaard

Fra KPL deltog jeg også i denne arbejdsgruppe. Gruppen drøftede hvordan vi udvikler netværk og gør dem levedygtige.

Der er netværk i relationer mellem præster indbyrdes og mellem sogne, i partnerskab bl.a. med lokalsamfundet og en central rådgiverstilling for en netværksarbejder/inspirator, der senere er realiseret med placering i FUV, jf. VI,E. Der må tænkes visionært, både idemæssigt og strukturelt. Der er i øvrigt udarbejdet et workshop-referat med flere oplysninger af Holger Villadsen.

2) Nogle danske indlæg

Det var et gennemgående træk i de mange beslægtede træk i disse og spørgsmål til foredragsholderne, at det er vigtigt at opretholde en sognebaseret, nær kirkelig dækning.

2,1) Niels Henrik Arendt sagde at sammenlægning har betydet uddynding af det kirkelige liv.

2,2) Peter Fischer-Møller, der ellers er mere strukturelt tilpasnings-orienteret mod "bæredygtighed uden sognegrænser" end visionær fortaler for at bevare og udvikle den nuværende struktur kirke- + sognestruktur som en vigtig bæredygtig enhed, nævnte Sverige som et skrækeksempel, når man der sælger præstegårdene og i Malmø opretter et pastorat på 120.000 medlemmer – "nærhed går tabt og erstattes af koncerntænkning".

2,3) Tine Lindhardt samarbejder gerne med sognene som enheder. Det ligger lige for, de er nogen der er lokalt forpligtet. – Så vidt nogle biskopper.

2,4) Anita Engdahl, lektor på pastoralseminariet: I senmoderniteten har vi netværk - både mellem præster, i foreningsliv, mellem sogne, mellem diakonalt engagerede og andre frivillige. De skal opmuntres og serviceres. Strukturer er fra tidligere epoker og kan overskrides med netværk, hvis det viser sig frugtbart og NB tilrettelægges så det ikke er ansvarsforflygtigende. (Jeg vil tilføje: Det svarer til en generel erfaring også fra tidligere strukturer i den kommunale verden. Her er det i øvrigt nu kritisabelt at nogle kommuner ved den sidste reform i 2007 er blevet alt for store og centralistisk indstillet i forhold til landområderne.)

2,5) Hasse Neldebjerg Jørgensen, provst i Malt i Midtjylland, nævnte fra en omfattende pilotundersøgelse i sit provsti, nedslående men realistisk, om kristendomsforskrækkede og konservative MHR og om sognegrænser der er svære at overskride – et realistisk memento til at afbalancere en for lalleglad optimisme på folkekirkens vegne.

Der var dog visse forårstegn, men undersøgelsen efterlod langt flere spørgsmål end løsninger.

2,6) Ingelise Pedersen, dav. formand for MHR-foreningen, konstaterede at der er en spænding i foreningen mellem små og store sogne. Men det var på dagsordenen i foreningen at differentieres så små sogne hjælpes, hvilket senere har ført til praktiske initiativer som samarbejde med andre om en stor beskrivende undersøgelse som den nævnte under afsnit VI, A.

VI. NOGLE UNDERSØGELSER, PROJEKTER OG UDDANNELSE.

A. "FORSKELLIGE VILKÅR FOR FOLKEKIRKEN PÅ LANDET".

Denne undersøgelse er udført gennem det sidste år som følge af konferencen i marts 2014. Den er omtalt i en rapport med denne titel. Landsforeningen af MHR med Hans Raun Iversen som projektleder har stået bag undersøgelsen sammen med FUV, Folkekirken Udviklings- og Videnscenter.

Er folkekirken blevet en forvaltning på linie med andre kulturinstitutioner? Det var et af de mange spørgsmål der var med i starten. Mere nogle steder end andre, at dømme efter deltagelsen i aktiviteterne i bred forstand, som jo er et af temperaturmålene.

I rapporten er omtalt seks typer af landsogne, der er beskrevet aktiviteter i disse og en karakteristik af, hvem der deltager i aktiviteterne. Foreningernes syn på kirken som samarbejdspartner er også omtalt. To skal nærmere omtales.

Type 5, Gennemsnitslandet. 17% af sognene, der er gennemsnitlige mht. befolkningens sammensætning, huspriser og kirkelig aktivitet. Dog er her flere fraflytninger og skolelukninger end gennemsnittet af landsognene. Befolkningen er skrumpet md 7% siden 2004, sognene har høj flyttefrekvens og forringelser af den offentlige transport er udbredt. Sognene udbyder en del aktiviteter men oplever *ikke den helt store tilslutning*. Og selvom kirken har lokaler, som fx foreninger kunne bruge, er samarbejdet mange steder sporadisk.

Type 6, Yderlandet. 8% af sognene ,der typisk ligger nær ved vandet på Lolland-Falster, Bornholm og den jyske vestkyst. De har siden 2004 haft en befolkningstilbagegang på hele 12,4%. Især børnefamilierne er flyttet, så der i dag er 22% færre børn end i 2004. I 44% af sognene er skolen lukket inden for de seneste 20 år, ca. 30% af befolkningen er 65 år eller derover, og arbejdsstyrken er på kun 49%. På den økonomiske side er der mange husstande med lave indkomster. Til gengæld er der **god opbakning omkring den lokale kirke**, der sikkert, siger rapporten endelig, også får besøg af mange sommerhusgæster, da 56% af sognene har et sommerhusområde.

Horbelevområdet ligner, som en del af det øvrige stift, nærmest type 6 og det giver potentiale at arbejde ud fra, idet tilhørsforholdet ser ud til at have stor betydning her, trods udtynding af befolkningen over hele linien.

De andre typer fordeler sig på:

1) Det bynære vækstland, 8%, er smørhullet, deler pastorat med bysognet, men kirkelivet har det godt.

2) Det bynære gennemsnitsland, 14%, deler også pastorat med bysognet men der er relativt få kirkelige aktiviteter, idet de mere foregår i byen.

3) Det pendlervenlige vækstland, 11%, deler pastorat med andre landsogne og tilbyder mange kirkelige aktiviteter men med det færreste antal deltagere i kirkelivet af de seks sognetyper!

4) Det store landsogn, 10%, i gennemsnit 1074 folkekirkemedlemmer fordelt på flere mindre byer, ligger i et pastorat udelukkende med andre landsogne. Sognet betragtes som en naturlig ramme om kultur- og kirkeliv, der er flere forskellige kirkelige aktiviteter end de andre typer sogne, desværre uden stor tilslutning.

B. "BYGNINGSARV/PROJEKTER/NY BRUG AF KIRKER", som en rapport herom hedder er en undersøgelse lavet af Realdania. Den udkom i 2014 og jeg kender ikke dens evt. nærmere indflydelse på den bygningsmæssige landsbyfornyelse.

C. SAMARBEJDE MED LANDSBYFORENINGERNE - Landdistrikternes Fællesråd og Landsforeningen Landsbyerne i Danmark - blev indledt i forbindelse med konferencen om kirken på landet i marts 2014. Det er fortsat med orientering om igangværende initiativer og planer og deres tilsagn om støtte til et decentralt sognenetværk, når det opbygges.

Det sker når den centrale rådgiverstilling, nævnt under afsnit VI,E, får indflydelse på udviklingen.

Sammenslutningerne arbejder med udvikling og trivselsfaktorer på landet, bl.a. skoledækning, forsamlingshuse, fibernet- og mobildækning, lånevilkår, forbedrede etableringsmuligheder for håndværk og småindustri, landsbyfornyelse. Og desuden lokalråd, der i dag findes i næsten alle landsbysamfund som modtræk mod de meget kritisable forringelser af samfundsvilkårene, landdistrikterne har været udsat for i de to seneste kommunalreformer fra 1970 og 2007.

D. FORBEREDENDE SÆRUNDESØGELSER.

1) Der været flere, bl.a. en af Merete Jørgensen, medlem af KPL, om undersøgelse af erfaringer med sammenlægninger i Lemvig, Syddjurs og Malt sogne i Jylland. Den viser at nogle steder, men ikke alle, er nedlæggelse af sogne den sidste løsning man skal vælge. Artiklen er baseret på MJ's phd afhandling: "Et åbent hus med mange indgange".

Artiklen er omtalt i Dansk Kirketidende februar 2013 under titlen "Folkekirken er en tre-i-én-kirke", MHRF's blad dec. 2013 "Folkekirkens fremtid i landsognene – afvikling eller udvikling.

2) En anden undersøgelse er af Marie Hedegaard Thomsen, Århus Universitet, mdl. af KPL, der i 2013 udarbejdede en forundersøgelse til arbejdsgruppens afklaring af temaet i den senere igangsatte store undersøgelse af "Forskellige vilkår for Folkekirken på landet", som er omtalt under A.

E. EFTERFØLGENDE UNDERSØGELSER OG INITIATIVER, UDOVER DEN STORE VILKÅRSUNDERSØGELSE NÆVNT UNDER VI, A.

1) Videreuddannelse af præster i landkirker. Kurser er indledt i efteråret 2015 på Præstehøjskolen under Teologisk Pædagogisk Center (TPC) i Løgumkloster.

2) Der er gennemført en undersøgelse om diakoni på landet, se nedenfor, VIII, D.

3) Der er givet statslig bevilling til en fireårig central rådgiverstilling for en ressourceperson og formidler af viden og netværksdannelse til støtte for arbejdet i kirken på landet på de forskellige decentrale ansvarlige niveauer. Stillingen er besat i december 2015 med provst Hasse Neldebjerg Jørgensen, Askov sogn.

F. FROM ANECDOTE TO EVIDENCE

Engelsk undersøgelse om virkninger og muligheder for en lokalt samarbejdende kirke, hvor aktiviteterne samles i storsogne. Det er et forskningsprojekt, der under den anførte titel kan hentes på www.churchgrowthresearch.org.uk.

Church of England er en kirke der mht. sognestruktur mv. gør det rimeligt at sammenligne den med danske forhold. 71% af Englands 12.500 sogne er nu sammenlagte. I 1960 var dette tal kun 17%.

Omtalen af undersøgelse er fra Kirkefondets blads jubilæumsudgave udgivet i 2015, hvor den er refereret af **Birger Nygaard**, leder af Mellemkirkeligt Råd, og af arbejdsgruppen om KPL.

Et par hovedkonklusioner af undersøgelsen er at læringen af den engelske praksis med sammenlægninger foreløbig er,

*at sognesammenlægning og team-modeller blandt præster i sammenlagte sogne/pastorater ikke i sig selv bidrager til vækst og større kirkeligt engagement,

*at menigheder har større sandsynlighed for vækst, når der er én leder for ét lokalområde.

En igangsættende antagelse har været

*at sammenlægninger er hensigtsmæssige som følge af at nye generationer af præster ikke er lonely riders, der blot ønsker at passe sig selv og selv gøre alt i sognet. De ønsker at være en del af et inspirerende team. Ingen kan alt. Derfor må man blive bedre til at samarbejde i kirken.

Desuden: Ved at sammenlægge får man flere nødvendige ressourcer til at gøre mere for kirkens liv og vækst.

Man skal være opfindsom sammen om at prøve nye tiltag, der skal bringe kirken i spil i forhold til mennesker, der er gledet bort fra en etableret kirkelig tradition. Det er altså indtil videre ikke bekræftet, men der er tværtimod tegn på at emnet ikke er færdig- belyst men at læringen foreløbigt er

*at når man sammenlægger og når man laver pastorale teams, skal man gennemtænke og gennemarbejde følgevirkningerne heraf, såsom ændret præsteuddannelse, villighed til en klar ledelsesstruktur mellempræster og mellem præster og pastoratsråd.

BN tilføjer, at hovedkonklusionerne skal kvalificeres og man skal forholde sig til regionale og by-/ landforskelle mv.

MH: Der vil i den forbindelse være brug for en grundig overvejelse af virkningen for nærkontakten mellem et præstekollegium og dets menighed, af indflydelsen på lokalområdets andre fællesskaber, herunder tilstedeværelse og brug af andre samlingslokaler i lokalområderne, når de kirkelige centrer forskydes, sammenhængen med tilhørsforhold, frivilligt engagement osv.

G. Bjerringbro-undersøgelse.

I Bjerringbro-området er der gennemført en strukturændring, som er omtalt i Landsforeningen af MHR's publikation "Perspektiv på folkekirken" nr. 2, 2009 af lederen af strukturudvalget, provst Bjarne Markussen. Den omtales kort her for de perspektiverende betragtninger om **forandringsledelse**, der har generel interesse for forandringsprocesser, ikke alene vedr. struktur men også indhold. Det er værd at omtale uanset at det efter forfatterens mening endnu ikke har fået en endelig, færdigudviklet form - selv om det, efter lokal høring, opnåede resultat ganske vist er bedre end udgangspunktet, der som slutresultatet kom fra Viborg Stifts biskop Karsten Nissen.

Der var 9800 beboere, 92 % medlemmer af folkekirken, 4 præster, 9 gudstjenestesteder, 8 MHR.

Årsagen til at foretage ændringer var, at der var behov for – men ikke råd til - en ekstra sognepræst til betjening af Bjerringbro, og sognestruktur og præstedækning og – søgning var i øvrigt for inkongruente. Resultatet blev at tre sogne blev lagt sammen til et sogn, men med hver sit MHR, idet de hidtidige sogne i stedet gjordes til kirkedistrikter. Alle sognepræster indsattes i de tre kirker. De øvrige landsogne blev gjort til selvstændige pastorater, der beholdt deres hidtidige sognepræst. Der blev fastlagt kvoter for en del landpræsters tjenestepligt i Bjerringbro.

Markussen inddrager John P. Kotters teori om forandringsledelse til at belyse processen. Kotter hævder i sin bog "I spidsen for forandringer" at der er 8 væsentlige trin, der indgår i en vellykket organisatorisk forandring:

1. Etablering af en oplevelse af nødvendighed.
2. Oprettelse af en styrende koalition.
3. Udvikling af en vision og strategi.
4. Formidling af forandringsvisionen.
5. Styrkelse af medarbejdernes kompetencer.
6. Generering af kortsigtede gevinster.
7. Konsolidering af resultater og produktion af endnu mere forandring.
8. Forankring af nye arbejds måder i kulturen.

De 8 punkter skal opfattes som trin eller stadier. Man kan godt operere på flere stadier samtidigt, men udeladelse af et trin eller for hurtig fremrykning vil underminere forandringsprocessen. Det fremhæves bl.a. at det i Bjerringbro – forløbet ikke har været et problem at hensigt, mål og vision med forandringen ikke efterhånden blev kommunikeret tilstrækkeligt, men at omfanget af og dialogen omkring det kommunikerede har været for sparsom. Vision og strategi blev ikke fælleseje.

Forfatteren betoner også **leadership** fremfor (new public) management som ledelsesstil - og det fælles overordnede formål bedst muligt at forkynde Kristus, og ikke mennesket, som verdens frelser.

Man har ikke med den nye struktur i Bjerringbro lagt op til en øget grad af specialisering ud fra den betragtning at **sognepræsten** netop i kraft af folkekirkens komplekse struktur **bidrager med sammenhængskraft, ikke mindst i landsogne**. Her får en specialisering snarere karakter af at præsten generelt udgør en ressourceperson i pastoratet og måske i provstiet eller stiftet. Tanken om egentlig specialisering med tilhørende stillingsstruktur vil nok primært finde grobund i større bysogne.

VII. MIDTVEJSSEMINAR

Det er gennemført den 1.6.15 på kursuscentret Liselund. Emnet var "**Kirken på landet som en del af civilsamfundet**".

A. Formiddag.

Prof. Niels Kærgaard fortalte om udviklingen på landet med dannelse af andelsselskaber og foreninger siden midten af det 19. årh., herunder kirkens skiftende roller, jf. også Marianne Jelved, VII,B.

Biskop Henrik Stubkjær fortalte om sit syn på landkirkens rolle i en tid med en ny og stor åndelig søgning: **Religion skal ikke fjernes fra det offentlige rum, heller ikke her, tværtimod. Kirken skal forkynde**

evangeliet, og det er netop nu at kirke og MHR kan stå/allerede står for det stærkeste lokale fællesskab: Kirkeskibet er ladet med betydning.

Der er nye opgaver på vej, fx. forstærket diakoni-indsats. Der blev under diskussionen bagefter bl.a. nævnt dannelse af **seniorfællesskaber** omkring kirken. Julehjælp og besøgstjenester er tiltagende. Kamp mod ensomhed, fx julefrokoster og sammenkomster.

MH: En del gennemføres på private initativer, men kirken kan jo være katalysator.

Diskussion.

HS og Holger Villadsen pegede senere på behovet for bredbånd. HS på betydningen af bedre økonomi til busser og lån til boliger.

MH: Hvor går grænsen mellem kirkelige opgaver og samfundspolitik?

Viggo Mortensen pegede på at vi skal huske på det flerfoldige kirkelige begreb og samtidig på en relevant overvejelse: skal kirken okkupere eller inspirere de nødvendige aktiviteter?

MH: Vores økonomiske og personlige ressourcer, incl. frivillige sætter en naturlig grænse.

Ingelise Petersen, MHRF: Præsten er en ressourceperson, hvordan sikres tilstedeværelsen? Større enheder i stedet for de bittesmå sogne?

Stubkjær gik, om nødvendigt, ind for flersognspastorater. **Jens Kirk:** Have alle antenner ude, være åben, støtte og inspirere men ikke større enheder, det er vigtigt at det er overskueligt at gå ind i det fælles.

B. Eftermiddag + diskussion.

Carsten Abild, formand landsbyerne i DK fortalte historisk om landbefolkningens levevilkår siden stavnsbåndets ophævelse 1788-1800 og det daværende første landsbyråd i Brahetrolleborg. Nævnte bl.a. at der er 180.000 tomme landbrugsbygninger og de vil koste 80 mia. kr. at fjerne. Der må statstilskud til udvikling af landsbyerne.

Steen Kjær Jensen, næstformand: Pas på vores kirker og sognehuse og små sogne-grænser. Etablér overalt **landdistriktsråd** der samler trådene og er talerør for lokalområdets problemer mht. lån, fibernet, zonesager, miljø osv. og reagerer over for folketingsgrupper, private investorer og andre, holder kontakt til kirken mv.

Birgitte Gråkjær Hjort, Folkekirkens Udviklings-og Videnscenter (FUV) orienterede om spm. i den igangværende vilkårsundersøgelse, jf. VI,A.:

Bl.a. nævntes om medlemsundersøgelsen fig. emner.: Hvordan bruger folk kirken og hvad forventer de af den? Hvor er der flest demografiske ressourcer og tilvækst, og hvor færrest? At afdække problemstillinger og udviklingsmuligheder. Ud af de 54% landsogne der har kirke er der markant fald i indbyggertallet i de 18%.

Der skal for mange mennesker være en **anledning til at gå i kirke, hvilke? Brug af kirken i én henseende fører ikke til brug i andre henseender.**

Dernæst nævntes den betydningsfulde stilling på 4 år til en central ressourceperson, jf. VI, E.

VIII. DIAKONI

A. Lokale erfaringer fra Horbelev og omegn, jf. afsnit III.

Det græske ord diakonia betyder at bryde sig om og bruges i betydningen at tjene andre. Diakoni eller hjælpetjeneste er i den brede betydning, jeg kender fra mange eksempler, mest **social omsorg og netværksdannelse**, fx som spontane initiativer hvoraf der opstår fællesskaber eller hjælp til enkeltpersoner. Sognepræsten har selvfølgelig basal diakonal betydning igennem gudstjenester og samtaler, men der er også mange aktiviteter der opstår i lokalsamfundet uden at kirken er direkte involveret endsige har patent på den slags. Enhver har **initiativretten**. Man skal have øje for det, et godt socialt instinkt eller spontan næstekærlighed driver meget lyst til at arbejde til fordel for andre. Kirkens rolle er at være **formidler eller initiativtager**.

I Horbelev er der et **diakoniudvalg** under MHR.et. Det fungerer hovedsagelig som **paraply og mødeforum for de diakonale aktiviteter der foregår i lokalsamfundet og er også initiativtager**. Et udsnit af de involverede mødes kvartalsvis og udveksler erfaringer fra arbejdet og ideer til nye aktiviteter som der er behov for. De kan så sættes i værk ved at man aftaler, hvem der tager sig af det og hvordan. Det er begyndt som en Interessegruppe, som MHR'et oprettede for at have et forum for fællesskabet mellem kirke og foreninger. Men det er som diakoniudvalg blevet mere koncentreret om diakonale opgaver efter at NordøstFalsters Fremtidsforening (NØF) er dannet og har fået domicil på **Horbelev Landsbycenter**, hvor NØF bl.a. er blevet et uformelt lokalråd og talerør for centret og lokalsamfundet over for myndighederne. Se mere nedenfor.

Til møderne i diakoniudvalget indbydes der ofte en ressourceperson udefra, der arbejder med diakoni, til at fortælle om sine erfaringer som drøftes med udvalget. På den måde har vi fået ideen til at komme med i **Samvirkende Menighedsplejers feriehjælp**.

Der kan også opstå ideer gennem snakken omkring bordet. Fx blev en ægtefælle aflastet for at passe sin mand så hun kunne deltage i foredrag i Seniortræf og behovet for en sorggruppe blev bekræftet i en snak med sognepræsten, der så oprettede den.

Et expl. mere er at vi syntes der var et udækket behov for at råde bod på ensomhed, især hos ældre. Efter ansøgning til kommunens ældrepulje fik vi et så stort tilskud til en sogneudflugt at prisen kunne holdes på et rimeligt niveau, 60 kr. pr. person, og udflugten blev arrangeret møntet på **"ældre beboere i Horbelev og omegn, der trænger til en god tur i fællesskab"** – at kalde det ensomme ældre ville være afskrækkende. Det blev en vellykket tur med en fuld bus.

De diakonale aktiviteter i Horbelev er mangeartede. Der er en velfungerende økonomisk selvstændig **genbrugsbutik**, Ting og Sager, se også afsnit III, i Landsbycentret drevet af frivillige. Her er for det meste kaffe på kanden og butikken er et hjerte i byen, hvor venlige damer modtager de besøgende og de 10-15

frivillige har et godt fællesskab omkring interessen for gamle ting og en blomstrende økonomi. Det var meget apropos at der kom en sogneudflugt til Samlermuseet ved Stege.

MHR'et og Ældresagen har i fællesskab oprettet en **telefonvifte**, hvor nogle frivillige hver morgen ringer tryghedsopkald til 10-12 tilmeldte fra lokalsamfundet. Der er gennem ÆS oprettet en **besøgstjeneste**, der er i Landsbycentret en seniorklub, petanque-bane, billard, **seniortræf** i cafeen med møder hver 14. dag, ofte med foredrag eller udflugt på programmet, der er strikkeklub, **motionscenter** mv.

Selve centret, der er oprettet i den gamle skole, istandsættes og ombygges i vinter for 8 ½ mio. til et større kulturcenter. Det drives af **NØF**, som er omtalt ovenfor, en forening der er oprettet for at skabe liv i oprør mod den truende landsbydød efter skolenedlæggelsen. Foreningen er et andelsselskab købt for lokale andele og fondstilkud. NØF har på mange måder vind i sejlene så fraflytning er afløst af befolkningstilvækst. Foreningens område er landsognene i den gamle Stubbekøbing kommune.

Ferieophold. MHR'et er medlem af De Samvirkende Menighedsplejer, der løser en del af de samme opgaver som Kirkens Korshær. De hjælper også MHR og menighedsplejer rundt omkring med etablering og gennemførelse af diakonale opgaver.

Vi har haft stor hjælp af MHplejernes konsulent på Lolland-Falster, Mei Petersen, som er hjælper og ressourceperson for sogne, der som os skulle i gang med nye opgaver, for vores vedkommende **ferieophold** for enlige mødre med mindreårige børn. Der er tre familier fra pastoratets to sogne som, formidlet af MP for diakoniudvalget, er begyndt at komme på sommerferieophold i nogle af Dansk Folkehjælps ferieboliger. De pgl. går også resten af året til MHplejens lokale **sammenkomster** med foredrag og danner netværk med andre familier i samme situation.

Vi har prøvet i diakoniudvalget at interessere 6 nabo-menighedsråd, med hvilke vi har et fællesskab om foredrag, i at deltage i ferieprojektet, men hidtil uden held. MP har i øvrigt et vellykket samarbejde med andre MHR og MHplejer i stiftet.

Andre steder i landet er der tilsvarende diakoni-aktiviteter. Det har leder siden 2011 af Kirkens Korshær, **Helle Christiansen** fortalt om på et møde hernede i febr. 2015. Jeg vil tilføje nogle eksempler, MC nævnte: Varmestuer / Sankt Nikolaj tjenesten i Korshærens regie: en døgnåben telefontjeneste, som kontaktes fra alle steder i landet / Familiearbejde hvorved familier støttes med grundlæggende undervisning, som minder om Menighedsplejens nævnte foredragsvirksomhed.

I øvrigt er et velfungerende lokalsamfund af uvurderlig betydning for engagement og trivsel og er et vigtigt udtryk for diakoni, når det er åbent for borgermedvirken og selvstændige initiativer, jf. afsnit IV.

B. Konference om KPL, marts 2014, foredrag og indlæg i plenum om diakoni.

Session nr. 5. Bjarne Lenau Henriksen "Diakonalt partnerskab mellem kirke og organisationer".

BLH, tidligere leder af Kirkens Korshær nu næstformand i Rådet for socialt udsatte og frivillig fængselspræst, talte ud fra sin store erfaring, (efter et her ikke refereret foredrag af Rie Frilund Skårhøj om et bud på fremtidens frivilligkirke på landet).

Der blev med ham og i det hele taget på konferencen lagt stor vægt på at diakoni er en kærneopgave for kirken og for frivillige. Emnet fyldte ud over Lenau Henriksens foredrag i plenum en af de fem workshops med titlen: "Alle kan gøre noget – ingen kan gøre alt".

BLH nævnte indledningsvis så forskellige eksempler som menighedssygeplejerske, de s.k. "barfods-diaconister", "børne-stationer" af forskellig slags, kristelig gældsrådgivning og – sanering, kristelig morgenmadsudbringning. Og han understregede samtidig at kirken ikke har patent på diakoni.

Hvad er diakoni, og hvem er det der skal hjælpes på landet og hvordan?

Diakoni går ikke ind i det sociologiske men går dybt menneskeligt, er accepterende, solidarisk og fællesskabs-skabende, dvs. kristelig – intet menneskeligt er den fremmed. Indsatsen er dikteret af inkarnationen. Opstandelsen er Guds ja til det kødelige og dødelige menneske. Diakoni er **livshjælp, hvor livet er truet.** (Raun Iversen).

Er nadveren Kristi legeme og blod - og ikke en personlig bekræftelse på fromhed – så fører den ud til at gøre noget for mennesket. (Regin Prenter).

Der må samarbejdes med kommunen. Den hører til den offentlige systemverden, som pulveriserer (koloniserer) livsverdenen, der er frivillighedens kerne.

Kirken er en del af civilsamfundet. Her er fremmedgørelse og ensomhed en følge af konkurrence og individualisme. Herved nedtæres det fælles skabende og i stedet opstår private livsstils-enklaver.

Det ideelle er rent fællesskab og flydende kærlighed, der vil ændre den opfattelse, at det uspiselige er der ikke plads til. (Sigmund Baumann).

Diakonien er et af de traditionelle fire ben i kirken, (se afsnit V,A.) Hvem tør for alvor tænke kirken ind i den folkekirkelige selvforståelse som en levende kontekstuel sammenhæng og gå ud og arbejde dér?

Fattigdommen i Danmark er dybt alvorlig og forpligtende for en kirkelig holdning.

Frivillighed handler om respekt og ligeværdighed. Overskudsmennesket skal møde underskudsmennesket med overbærenhed. **Altid vente sig det bedste, elske at vente sig det værste.** Vi skal passe på ikke at skrumpe livet så meget at vi ikke længere ved, at vi er **hinandens nødvendighed.** Den anden side af fordringen er at der ikke skal gå en sådan overdreven nødvendighed i samværet, at der ikke ligefrem skal oprettes en forening for frivillige besøgsfore! Man skal bruge diakonibegrebet ordentligt.

MH / kommentar: Når det gælder gennemførelsen af diakoni-projekter vil jeg gerne sammenstille Lenau Henriksens samvittighedsfulde og inspirerende indstilling til diakoni med den indstilling, der driver systemverdenen administrative indsats. Når der er et stærkt engagement her er det en af mine erfaringer, at det også er vigtigt samtidigt at holde hovedet koldt, jf. følgende parole fra det 18. årh.: "Det er med hovedet man styrer menneskene. Man spiller ikke skak med et godt hjerte." (Nicholas Chamfort).

Diakonalt arbejde er et af de steder hvor kirken og den enkelte skal gå imod tidens travlhed og give sig tid til andre. Arbejdsbyrden ved omsorg og et stort følelsesmæssigt engagement kan imidlertid være så krævende og opslidende, at det med andre ord kan være nødvendigt at prøve at **tænke med hjertet og handle med forstanden.**

Indlæggene efter foredraget gik især på det organisatoriske:

Kirsten Laursen fra Samv. MHplejer nævnte at det måske er en **provstiopgave** at lave en menighedspleje, som i Kalundborg.

Tine Lindhardt mente også at det kan være en **opgave for det enkelte sogn**.

Helle Christiansen: Sognekirkerne koordinerede i middelalderen både ordensvæsen og det kirkelige. I vores tid er det flydende projektorienterede samarbejde basis i diakonien.

Man må gennemtænke, hvad er behovet og hvordan samarbejde med lokalsamfundet.

Satte spørgsmålstegn ved at bruge frivillige til offentlige opgaver.

Marianne Jelved slog fast at **fagligt arbejde ikke skal erstattes af frivillige**. Det er ikke nødvendigt at frygte det, for frivillige vil selv sætte grænsen.

Hun anbefalede Ole Korsgaards bog om **Globalisering i 1870'ne og nu**. Fremhævede at sidste halvdel af det 19. årh. er den periode hvor foreningerne opstår, hvor civilsamfundet dannes og etablerer andelsselskaber, højskoler mv., med medejerskab som noget grundlæggende. I sidste halvdel af det 20. årh. udbygges og organiseres civilsamfundets bevægelser med nye foreninger, sammenslutninger og fraktioner og nu også med grænseoverskridende NGO'er. Det er som modvægt til at staten og det overstatslige spiller hovedrollen i højere grad end nogensinde før.

MJ sagde at vi skal i civilsamfundet tage initiativet og dermed **medejerskab**. Frivillighed er **gensidighed**, ikke terapi.

Holger Villadsen fremhævede som led i det almindelige præstedømme almindelig uorganiseret diakoni. Det bæres af næstekærlighed, et andet ord for diakoni, der er **næstekærlighed i praksis**.

Birgitte Møldrup var inde på, at fællesskaber om diakoni og menneskelig armod i Udkant-Danmark kan fordre andre samværsformer.

C. Workshop, konferencen 2014: Diakoni, alle kan gøre noget – ingen kan gøre alt.

Hvordan tænker vi diakoni så det bliver en måde at være kirke på landet på, og ikke et "fagområde" man overlader til organisationer? Ved **Bjarne Lenau Henriksen og Gustav Gerstrøm**, lægt medlem af arbejdsgruppen.

1) Nærvær.

Diakoni over for den enkelte handler mest om **nærvær**. Nærvær kan ikke erstattes af andet, ligesom salt. Det kan betyde:

*Medansvar. Kan sognet tage medansvar for msk'ers levevilkår og hjælpe med at holde den verdslige myndighed fast på sit ansvar? Det blev nævnt som et forslag.

MH: Kan vel mest praktisk forekomme ved enkeltstående hjælp til en person.

*At blive set. At kirken er til stede, som den der kan rumme et msk'es fejl og problemer men måske ikke løse dem. Ethvert msk skal vide at man er set og hørt, som den man er.

2) Gensidighed.

Diakoni handler om gensidighed og respekt, hvor det bliver klart for alle at det ikke nødvendigvis er de stærke der hjælper de svage, men at **vi hjælper hinanden**, jf. Lenau Henriksen: "Vi er hinandens **nødvendighed**". Få øje på enhvers styrke og sig jeg har brug for dig – vil du hjælpe med, giver= modtager.

3) Menighedsråd.

Skal i højere grad have mulighed for at prioritere midler til diakonalt arbejde af kirkekasse sammen med indsamling i kirken til den diakonale funktion, menighedsplejen.

MHR'et skal opfordres til at tydeliggøre en funktion som diakoniansvarlig, fx et underudvalg, med forbindelse til lokalråd og på den måde finde de opgaver der giver mening i egne sogne. Engagere frivillige til enkelte opgaver, alt efter interesse og styrke.

4) Uddannelse.

Arbejdsgruppen opfordredes til at skabe mulighed for både præst og menighed til at uddanne sig og gruppen skal udvikle diakoni særligt til landområderne. Det er senere sket, se nedenfor, D. Samv. Menighedsplejer vil også sætte fokus på landområder, så der er støtte og inspiration at hente til et samarbejde.

5) Provsti, stift og ministerium

Gøre ansættelse af ressourceperson mulig, økonomisk-administrativt og ved at gennemføre ideudvikling, så uddannelse og netværk kan udvikles i de kommende år, se ovenfor V, E.

Herunder at formidle og støtte samarbejde om diakoni lokalt og i en strukturelt større enhed henover flere pastorater.

Der blev rejst spørgsmål om evt. at tænke et diakonalt parameter til fordeling af ressourcer til sognene, fx baseret på kendskab til antal indbyggere på overførselsindkomst, enlige, hårdtpressede landmænd, udvikling i huspriser, antal beboelser i vejkanter osv.

MH: Som alm. budgetprioritering er det fornuftigt nok men hvis nye penge skal skaffes til dette overordnede formål vil det typisk udhule MHR'es budgetter – hvor skulle pengene ellers komme fra – som sådan lyder det ikke fremkommeligt.

Mange MHR er trætte af unødvendig overbygning og overadministration!

D. Undersøgelse om diakoni

Som en følge af konferencen i marts 2014 blev et forslag fra arbejdsgruppen om at undersøge diakoni på landet gennem interviews sat i gang ved hjælp af journalist Jannie Iwankow. På grundlag af 18 interviews er der udarbejdet en rapport om "KPL og de sociale udfordringer".

Den siger bl.a. at der er pga. centralisering, fraflytning og affolkning dannet et mere og mere fragmenteret samfund på landet, hvor nødlidende familier er blevet mere udbredt, med mangel på arbejde og uddannelse og for meget ensomhed. Hvordan møder og hjælper man de marginaliserede mennesker i landsognene?

Det rejser spørgsmål om ansvarsfordelingen mellem kirke-kommunalt velfærdssamfund / indholdet af den hjælp der er behov for, lige fra økonomisk støtte til dannelse af fællesskaber.

Forholdet mellem frivillighed og professionel, kommunal indsats, hvor frivillige bedst kommer fra lokalområdet og er kendt med de der trænger til en hånd og kan passer på at der ikke går hattedameri i hjælpen, som en interviewet udtaler.

Må man missionere og hjælpe samtidig, de interviewede siger nej, Birgitte Møldrup, siger at det er naturligt at "gå ud fra ordet men ikke med ordet". En anden anbefaler at tone rent flag men uden at misbruge situationen.

Nogle konklusioner er, ved siden af nødvendig økonomisk hjælp, at bruge

*netværksdannelse som redskab til ligeværdig hjælp gennem fællesskab med rum til forskellighed *frivillig hjælp er nødvendig men at det kan være svært at rekruttere frivillige

*at have et diakoniudvalg under MHR'et og hvis der er råd en diakonimedarbejder, men samarbejde mellem sogne vil også være godt, jf. på Lolland Rudbjerg Menighedspleje for sogne i den gamle Rudbjerg kommune,

*at være inspireret af næstekærlighed og stå ved troen men være diskret trosmæssigt og ikke påtrængende: "show it don't tell it".

Folder. Der er på grundlag af rapporten udarbejdet et debatoplæg om diakoni i landsogne. Det er i form af en folder med 7 teser/spørgsmål, som er anvendelige til gruppearbejde.

IX. AFSLUTNING OM KPL OG DIAKONI.

Både behandlingen af spørgsmål om struktur, virkemåde og opgaver for kirken på landet og af spørgsmål om indhold, udformning og forankring af diakoni skal tænkes igennem i forhold til principper og generelle erfaringer, men i høj grad også i forhold til egne erfaringer og lokale forhold. Det må hver enkelt involveret gøre, hvor vi er, sognevis og sammen med andre sogne. Det må forventes at blive støttet gennem iværksættelse af generelle initiativer, især er det spændende hvad arbejdet omkring den centrale rådgiver, jf. VI,E, vil føre til i de kommende 4 år af projekter, som kan udvikle og afklare vigtige forudsætninger.

Biskop Karsten Nissen har rammende sagt at det ligger i selve kirkens væsen, at den skal være tæt på mennesker. Jeg mener det er meget centralt – en rød tråd for indhold og, afledt heraf, struktur, især for landkirker og deres omgivende samfund – både mulighed og eksistensvilkår. Det er i pagt med arbejdsgruppens overordnede sigte med at fremme betingelserne for et levende kirkeliv i på landet. Til sidst nogle få hovedpunkter, jeg synes er vigtige i MHR-arbejdet på landet nu og på længere sigt, ved siden af de lovbestemte opgaver med økonomi, personale og administration af ejendomme og kirkegård:

1. Vi skal medtænke det kristne grundlag i arbejdet med at "virke for gode vilkår for forkyndelse af evangeliet", jf. MHR-loven, bidrage til at skabe grobund for troen som motivation for fordybelse og engagement, kirkeligt-folkeligt. For mig at se giver tro i praksis bl. a.:

- * et alternativ til tidens dominerende præstationsmentalitet, perfektionisme og væren-sig-selv-nok,
  - * forståelse af at synd og tilgivelse, skabelse og næstekærlighed er aktuelle og nødvendige begreber,
  - * lyst til frivilligt arbejde om kirkelige opgaver, der støtter fællesskabet - uden meriterende bagtanker,
  - * inspiration til praktisk diakonal indsats, enkeltvis og i gensidigt støttende netværk,
  - * en åndelig dimension som holdepunkt i op- og nedture og som støtte for empati og medmenneskelighed,
  - * en åbning for tillid og modtagelighed og for at lægge energi i at udbygge lokal sammenhængskraft,
  - * en værdsættelse af det vi har og får at gøre med, set i lys af et kristologisk og skabelsesteologisk trossyn.
- Det er medvirkende til at vi skal udbrede kendskab til troen i praksis, gennem arrangementer i kirke- og lokalsamfundsregie som foredrag, emneaftener med sang- og film, samtalegrupper, oplysende udflugter, samarbejde over nabogrænser om fælles publikum for økonomisk krævende arrangementer m.v.

Dette er eksempler på "Discipelskab" = "anvendt trosberedskab" (afsnit V, B, 1), udslag af det evangelisk-lutherske, samlende grundlag folkekirken hviler på, hvor krop og sjæl og fællesskab hænger sammen - i modsætning til en indadvendt, narcissistisk sjæletro. Tankegangen i anvendt tro er selvfølgelig almen kirkelig og ikke forbeholdt landkirkesamfund, og den opleves og skal udlægges på sin egen måde i forhold

til hver sin præsts/menigheds særpræg. Et landsogn har sine fordele ved et stedbundet lokalt fællesskab om basale samfundsforhold og afhængighed/udleverethed til hinanden - det kan være grobund for lyst til seniorkontakt, samarbejde og læring. Men spredt bosætning og travlhed kan vanskeliggøre nærkontakt: Hvordan når man her ind til ensomhed og isolerethed ved at åbne for at dele problemer og glæde? Kan sognepræstens initiativer - sjælesorg og andre samtaler mv., sorggrupper og støtte gennem diakonale aktiviteter og individuelle møder mv., som er guld værd - nå alle der har brug for det? Hvordan er fx en ensom landmand, der er fortvivlet og trænger til at snakke, inden for rækkevidde og opmærksomhed i tide i et spredt landsamfund, når han ikke uden videre deltager i det fælles liv - hvis ikke hans familie, venner eller naboer tager affære? Hjemmehjælp og postbud har ingen tid til en kop kaffe.

2. Vi skal tænke historisk ved at forstå nogle sammenhænge over tid, både nationalt, nordisk-europæisk og globalt.

*Se det folkelige fællesskab i dets lange udvikling som baggrund for nutiden, for både små fællesskaber og store. Viden om det kan være en styrke, give sammenhæng – oplyse de vinduer vi ser ud af.

*Kirken og den mentalitet den opererer i forstås også bedre når de mange omvæltende ændringer, der er kommet i det senmoderne samfund, ses på idéhistorisk og kirkehistorisk baggrund.

*Men bedst som man tror at forstå noget af tiden og mennesker rationelt - og sig selv – får man brug for en helt enkel umiddelbarhed og oplevelser, snak over en kop kaffe, en gåtur, en god bog eller film, praktisk arbejde og nært fællesskab om noget med familie, en ven, osv. At være til - i live - uden terror - lige nu.

3. Vi skal deltage i kirkens og lokalsamfundets liv med ideer og medvirken, både MHR-medlemmer og andre.

*Der er i kirken de mere almindelige aktiviteter såsom korsang, kaffelaug til at sørge for kirkekaffe efter højmessens og traktement ved foredrag, koncerter og andre arrangementer. På baggrund af et usofistikeret tros- og fællesliv er der samarbejde på tværs af foreninger og MHR, i møder i diakoniudvalg og aktivitetsudvalg sammen med repræsentanter for lokale foreninger, eller i udvalg med MHR fra nabosogne.

*Der er brug for at koordinere lokale aktiviteter inden for foreninger, evt. skole/kulturcenter og kirke, så vi trækker på samme hammel, handler ud fra at lokalsamfund og kirke er hinandens nødvendighed.

*Det er i det hele taget en stor fordel at der er en vis fælles, personlig repræsentation/viden i MHR og underudvalg og Lokalrådet i området, og i kirkekor, foreninger og andre sammenhænge, så der er en naturlig gensidig orientering og læggen kræfterne sammen om at gøde jorden for at noget kan gro. Et velfungerende lokalsamfund er uundværligt som medspiller for kirken, og omvendt.

* Vi skal også sørge for kontakt/samarbejde med nabokirker og -sogne om ressourcer og fælles interesser.

* Udover kirkelige tjenester er kirkerummet unikt til koncerter, korsang og andre kvalitetsoplevelser.

4. Der er forskellige gudstjenester og andre tjenester at støtte.

MHR'et skal støtte sognepræsten i arbejdet. Det har sin egen karakter mht. indhold, liturgi og stil i øvrigt. Inden for de overordnede rammer præges lokal tradition, behov og nye ideer af de involverede. Det gælder både mht. gudstjeneste, dåb og begravelse, sjælesorg, samtalegrupper og andre kerneydelser, og meditationsgudstjenester, musikgudstjenester og særgudstjenester af forskellig slags.

Det gælder også babysalmesang, hvor det ligger naturligt, minikonfirmander, konfirmander der medvirker fx til kyndelmissegudstjeneste sammen med koret, fastelavnsgudstjeneste med udklædte børn, de ni læsninger, hvor lokale læser op, osv. Det er nærmere omtalt i afsnit IV.

5. Skitse til udviklingsproces.

Man må håbe at den bølge af optimisme på landkirkernes vegne, som konferencen satte i gang, bl.a. ved hjælp af den centrale rådgiverstilling i FUV og dens netværk, bliver udnyttet til at få ideer til at blomstre i de interesserede landmenighedsråd, hvor skoen trykker, implementere forbedringer og inspirere til forsøgsordninger i den kommende fireårs periode med individuelle initiativer og videregående samarbejde.

* Det ville være frugtbart at der skitseres, indsamles og udvikles ideer og formidling af tro og brug af kirken, visioner og strategier for et bedre kirkeliv mv., ikke mindst i tyndtbefolkede områder,

*at der ubureaukratisk gives støtte og vejledning ved direkte kontakt, når der er relevant behov for det,

*at de ideer, der har interesse for andre, lægges ud til orientering og videre brug i et fælles netværk,

*at ideerne videreudvikles og drøftes i samtaler på lokalt niveau, hvorfra der også åbnes for andre ideer.

På Lolland-Falster udsender stiftet med mellemrum idekataloger med vejledning om mulige måder at forny dialogen i MHR'ne om kirkeliv og tro på, og tilsvarende sker det andre steder.

Inspiration til udviklingsarbejde i de landsogne, der tilmeldes til forsøgsordninger som "forsøgssogne", kunne være materiale som grundlag for at der, med adgang til vejledning, arbejdes med succeskriterier og andre spørgsmål i et lokalt idéforum i et sogn/lokalsamfund, hvor både sognepræst, MHR og lokalråd er repræsenteret. Evt. tilknyttes andre ressourcepersoner og koalitioner, fx et velfungerende sognefællesskab, men basis skal være operativ og processen gennemtænkt. Der henvises til afsnit VI, G, om forandringsledelse i Bjerringbro-området, hvis principper tillempet kan anvendes til andet end strukturændringer.

Der kunne fx for nogle "forsøgsmenigheder" indføres relevante forbedringer af de overordnede vilkår, hvor regler snævrer og med fordel kan forenkles, som senest kirkeminister Bertel Haarder har efterlyst ideer til. Det gælder inden for fx budget- og regnskab, statistiske indberetningspligter, der kunne overvejes gjort mere selektiv. Og det gælder mht. eventuelle unødige regler og andre tidskrævende bånd for et MHR, så der kunne blive bedre mulighed for og tid til at arbejde med kirkens indhold, etablere samarbejde med andre og udfolde nogle ideer. Herunder skulle der i små aktive MHR med mange opgaver åbnes for forsøg med flere medlemmer end loven pt. tillader – uden retsvirkning udadtil, fx for stemmeantal ved bispevalg.

Det vil være inspirerende at der lykkes op for kvalificerede initiativer og eksperimenter, gerne sideordnet med at der igangsættes ønskede forsøgsordninger/ -projekter ud fra devisen tillid fremfor kontrol.

Forsøgsordningerne behandles hurtigt og effektivt af den centrale projektleder e.o. med hjælp af små, effektive decentrale støttegrupper og ministeriel, hurtig og principiel vurdering, om nødvendigt.

I øvrigt er decentralisering og lokal styring i stedet for overordnet, tætmasket kontrol som bekendt en tendens, der i denne tid dukker op som et stærkt ønske på mange andre samfundsområder, lige fra græsrodsniveauer som MHR og folkeskoler til det mellemstatslige samarbejde i EU.

MHR'et er det eneste bredt folkevalgte råd på græsrodsniveau - som sådan det første operative og besluttende led i forvaltningspyramiden for folkekirken og sammen med sognepræsten ansvarligt som mellemed mellem administration og forkyndelse / tro i praksis.

MHR'et og den enkelte kirke må behandles som udgangspunkt for folkekirken, ikke som en filial. Det er her fornyelse og fortsættelse skal ske – og det er hertil, der skal være nogen som finder hvervet attraktivt og har lyst til at stille op og blive valgt som medlemmer.

Horbelev, februar 2016, Mogens Hess